

5. Криволапчук В. О. Тактика дій працівників міліції у типових і екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків із охорони громадського порядку: навч. –метод. посіб. / В. О. Криволапчук, А. С. Васильєв. – К.: ВПЦ МВС України, 2006. – 133 с.
6. О милиции: Федеральный Закон Российской Федерации от 18 апреля 1991 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/militia/>
7. О полиции: Закон Латвийской Республики от 04 июня 1991 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.alex-lawyer.lv/zp.htm>.

Поштарук Д. О. **Щодо вдосконалення правових підстав застосування працівниками міліції вогнепальної зброї для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину**

У статті наведений аналіз окремих правових підстав застосування працівниками міліції вогнепальної зброї та розглянуті можливі шляхи вдосконалення чинного законодавства з досліджуваної проблематики.

Ключові слова: застосування вогнепальної зброї, міліція, тяжкий злочин.

Поштарук Д. О. **Относительно совершенствования правовых оснований применения работниками милиции огнестрельного оружия для задержания лица, которого застали при совершении тяжелого преступления**

В статье приведен анализ отдельных правовых оснований применения работниками милиции огнестрельного оружия и рассмотрены возможные пути совершенствования действующего законодательства из исследуемой проблематики.

Ключевые слова: применение огнестрельного оружия, милиция, тяжкое преступление.

Poshtaruk D. **To the Improvement of Legal Grounds Usage of Firearms by Militia for Detention of Person Caught at the Crime Scene**

In the article the analysis of separate legal grounds of application of firearm by workers of the militia is given and the possible ways of perfection of current legislation on investigated problem are submitted.

Keywords: firearms use, militia, felony.

Тимчишин А. М.

Криміналістична характеристика та її значення у розслідуванні фальшивомонетництва

УДК

Актуальність теми обумовлюється необхідністю розроблення ефективних методик боротьби з фальшивомонетництвом, що неможливе без пізнання природи і сутності криміналістичної характеристики та її значення для розкриття і розслідування зазначеної категорії злочинів. Стрімке поширення фальшивомонетництва ініціює необхідність розробки відповідних криміналістичних методик. У цьому полягає особлива цінність криміналістичної характеристики злочинів, яка здатна накопичувати потрібну інформацію у ретроспективному плані та прогнозувати розвиток методики розслідування. Це зумовлено тим, що злочинці постійно модернізують свою діяльність, удосконалюють окремі її елементи та застосовують латентні, важкодоказувані способи вчинення злочину. Сучасні фундаментальні положення предмета науки криміналістики, її загальних і окремих теорій дозволяють повно виявити та вивчити закономірності криміналістичної характеристики, встановити кореляційні зв'язки і відношення між її елементами, що у свою чергу сприяє створенню

методології криміналістичного дослідження окремих видів злочинів у тому числі і фальшивомонетництва.

Останнім часом спостерігається стійке зростання популярності безготівкових платіжних засобів, та, незважаючи на це, згідно з підрахунками спеціалістів Федеральної резервної системи США, кількість доларової готівки в обігу продовжує зростати та, відповідно до прогнозів, зростатиме і надалі [1, с. 36-38]. А це в свою чергу говорить нам про те, що, оскільки валюта США була і залишається однією з найбільш поширених серед числа підроблених, то, враховуючи ці тенденції, постійно зростатиме спокуса зайнятися цим злочинним промислом, а відтак гостро виникає потреба в пошуку новітніх шляхів протидії цьому брудному бізнесу.

Сьогодні у криміналістиці немає чіткого (строгого) переліку елементів криміналістичних характеристик, що може розглядатися як єдина та незмінна система для всіх видів злочинів. Кожний злочин є індивідуальним, відповідно до цього і набір елементів криміналістичної характеристики може змінюватися (скорочуватись або розширюватись).

Термін “криміналістична характеристика злочинів” уперше в середині 60-х років запропонував О. Н. Колесніченко, який зазначав, що до числа найбільш істотних положень, загальних для всіх методик, належить “загальна криміналістична характеристика даного виду злочинів”, а також, що “злочини мають і загальні риси криміналістичного характеру” [2, с. 10, 14.].

До змісту криміналістичної характеристики вчені включають загальний або відносно деталізований перелік елементів криміналістичної характеристики злочинів. Варто відзначити, що більшість авторів виділяють елементи, які можна звести до чотирьох основних груп: предмет безпосереднього посягання, спосіб вчинення злочину, слідова картина події, характеристика злочинця [3, с. 267].

О. Н. Колесніченко і В. О. Коновалова під криміналістичною характеристикою злочину розуміють систему відомостей (інформації) про криміналістично значущі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і служить побудові та перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування [4, с. 16]. З цих позицій криміналістична характеристика злочинів може розглядатися як інформаційна модель, що відображає узагальнені ознаки елементів злочину та їх закономірних (кореляційних) зв'язків [5, с. 63]. Усі елементи криміналістичної характеристики злочину є взаємозалежними, виявлення внутрішніх зв'язків дозволяє, пізнаючи один елемент системи злочину, здобути знання про деякі інші елементи і в кінцевому підсумку розкрити злочин [6, с. 45].

Як ми бачимо, погляди різних вчених щодо змісту та структури криміналістичної характеристики є неоднозначними, що у свою чергу викликало наукову дискусію та породило безліч найрізноманітніших точок зору, безпосередньо пов'язаних з теоретичним осмисленням цієї проблеми. Було опубліковано чимало робіт, присвячених розкриттю поняття й змісту криміналістичної характеристики злочинів. Однак зазначимо, що й дотепер у науці не вироблено загального визначення криміналістичної характеристики, і воно є предметом широкого обговорення як при дослідженні проблем загальної теорії криміналістики, так і при вирішенні питань, що стосуються окремих криміналістичних теорій. На думку Р. С. Белкіна, у роботах, присвячених цій проблематиці, пропозиції щодо зміни у визначенні або структурі криміналістичної характеристики уявлення про неї істотно не змінюють. Разом з тим, він зазначає, що криміналістична характеристика окремого роду чи виду злочинів повинна включати характеристику типової вихідної для розслідування інформації, відомості про типові для даного роду чи виду злочинів способи їх вчинення та приховування, а також про наслідки його застосування, особистість імовірного злочинця та типову жертву злочину,

імовірні мотиви та ряд обставин вчинення злочину (місце, час, обстановку й та ін.) [7, с. 315-316].

Що стосується структури криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з виготовленням та (або) збутом підроблених грошей, то в різний час у різних вчених-криміналістів вона трактувалася по-різному.

Так, наприклад, ряд авторів до елементів криміналістичної характеристики фальшивомонетництва відносять:

- способи виготовлення підроблених грошей;
- способи збуту підроблених грошей;
- місце виготовлення або збуту підроблених грошей;
- дані, що характеризують особу фальшивомонетника [8, с. 97].

У свою чергу Д. В. Пузанков до криміналістичної характеристики фальшивомонетництва також включає дані про предмет злочинного посягання [9, с. 9].

Є. П. Фірсов як на основні елементи у структурі криміналістичної характеристики фальшивомонетництва вказує характер вихідної інформації та обставини, що сприяли вчиненню злочину [10, с. 10].

На наш погляд, найбільш повно розкрили структуру криміналістичної характеристики фальшивомонетництва Т. П. Бірюкова та В. В. Бірюков, які до неї включають спосіб підготовки, здійснення та приховування злочину, предмет злочинного посягання, особу потерпілого, особу злочинця, сліди злочину [11, с. 75].

Підсумовуючи вищезазначене, найбільш важливими елементами криміналістичної характеристики фальшивомонетництва, на наш погляд, можна насамперед визначити:

- спосіб підготування, вчинення та приховання злочину;
- особу злочинця та предмет безпосереднього посягання;
- слідову картину.

Однак слід зазначити, що всебічне дослідження цих позицій сприяє вивченню інших елементів злочинної діяльності: часу, місця, особи потерпілого, обставин, що сприяли вчиненню злочину тощо.

Коротко розглядаючи окремі елементи, необхідно зупинитися на способі вчинення фальшивомонетництва. Як відомо, в криміналістиці спосіб вчинення злочину прийнято розглядати як комплекс взаємообумовлених дій (стадій), а саме:

- підготовку до вчинення злочину;
- безпосереднє вчинення злочину;
- приховання злочинної діяльності.

Якщо виготовлення фальшивих грошових знаків способом малювання не вимагає серйозної підготовки, то виготовлення підробок способом відкопіювання, а також виготовлення фальшивих металевих монет вимагає значних за обсягом підготовчих дій [12, с. 145]. Аналіз слідчої практики показує, що перш ніж виготовити першу фальшиву купюру, злочинці вивчають наукову та довідкову літературу, займаються пошуками оптимального для обраного способу підробки устаткування, різних пристроїв та пристосувань. Намагаючись створити якомога подібнішу підробку зі справжніми грішми, злочинці проводять безліч експериментів, докладаючи величезних зусиль і матеріальних витрат, доки досконало відпрацюють технологічний процес виробництва, що само по собі не може не залишити матеріально фіксованих слідів такої діяльності.

Так, наприклад, інформація про способи виготовлення підроблених паперових та металевих грошей характеризує процеси, технології та засоби, що застосувалися для їх незаконного виробництва. Обраний спосіб виготовлення підробок відображає риси відповідного узагальненого типу злочинця, його технічне оснащення, рівень спеціальних знань в сфері високих технологій, в деякій мірі соціально-психологічний

портрет, а іноді вказує на способи розповсюдження підроблених грошових знаків. Точне встановлення способу виготовлення підроблених грошей дозволяє максимально швидко, всебічно та повно розкрити злочин, встановити групу чи конкретну особу злочинця, а іноді й об'єднати декілька аналогічних злочинів, вчинених на території України та поза її межами, і звести їх до одного спільного джерела.

Одним з елементів криміналістичної характеристики злочинів є особа злочинця, дослідженню якої присвячені праці багатьох учених-криміналістів, кримінологів, психологів. Особа злочинця як один із структурних елементів криміналістичної характеристики все ще залишається проблемою, що становить інтерес з точки зору з'ясування її характеристик, насамперед типологізації "злочинної особистості". Зазначимо, що вчені, котрі досліджують поняття криміналістичної характеристики злочину, з'ясовуючи її структурний зміст, здебільшого як елемент включають до неї особу злочинця, даючи їй ту чи іншу інтерпретацію [13, с. 132]. В деяких джерелах особа злочинця розглядається як центральна, сполучна ланка криміналістичної характеристики, інші ж не надають цьому елементу особливого значення в структурі криміналістичної характеристики злочинів. Так чи інакше злочин – це акт людського волевиявлення, який виражається в певних вчинках, що формуються соціальним портретом, морально-психологічними рисами і властивостями, а також фізіологічними особливостями особи. У суспільстві завжди будуть актуальними питання про те, чому та або інша людина вчиняє протиправні дії та в чому полягає причина такої поведінки. Цілеспрямоване вивчення і пізнання особи злочинця дозволить правильно організувати і здійснити не тільки розкриття та розслідування злочинів, але й їх припинення та запобігання. Саме тому, на нашу думку, визначення ознак, притаманних фальшивомонетнику, є важливим елементом досліджуваної тематики.

Як показує аналіз кримінальних справ, фальшивомонетництво може бути вчинено однією особою, групами осіб з попередньою змовою, організованими групами та злочинними організаціями. Фальшивомонетники-одинаки зустрічаються доволі рідко та зазвичай здійснюють збут підробок. І. Н. Якимов ще на початку минулого століття зазначав, що підробка паперових грошей у великих розмірах провадиться не однією людиною, а цілою зграєю, що складається з:

- осіб, що безпосередньо виготовляють підроблені гроші;
- співучасників, що постачають необхідні матеріали, підшукують осіб, що будуть збувати підробки та ін.;
- осіб, що здійснюють збут фальшивок.

Організація "зграї" носить конспіративний характер, і особи, що збувають підробки, не знають тих, хто їх виготовляє, і місця виготовлення фальшивих грошей, а мають справу тільки з особами, що постачають їм фальшивки [14, с. 420].

Таким чином, слід зазначити, що аналіз окремих елементів криміналістичної характеристики як системи відомостей має важливе криміналістичне значення та відображає на статистично-імовірнісному рівні найбільш значущі типові ознаки злочинів, що дозволяє висувати версії, встановлювати мотиви, цілі та способи вчинення й приховування злочинів, визначати тактику слідчих дій та обрати оптимальні шляхи розкриття і розслідування фальшивомонетництва.

1. Ионов В. М. Банкноты XXI века: полимер против бумаги / В. М. Ионов // Информационный бюллетень "Банкноты стран мира". 2002 – № 8. – М.: ЗАОИПК Интеркримпресс. – С. 28–30.
2. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 "Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза". – Харьков, 1967. – 42 с.
3. Салтєвський М. В. Криміналістика: [підручник. У 2 ч. Ч. 2.] / М. В. Салтєвський. – Харків: Консум, 2001. – 528 с.

4. Коновалова В. Е. Теоретические проблемы криминалистической характеристики / В. Е. Коновалова, А. Н. Колесниченко // Криминалистическая характеристика преступлений: Сб. науч. трудов. – М. : Всесоюз. инстит. по изучению причин и разраб мер по предупр. преступности, 1984. – С. 16.
5. Журавель В. А. О структуре частной криминалистической методики / В. А. Журавель // Криминалистика и судебная экспертиза. – Вып. 47. – Киев, 1995. – С. 63.
6. Густов Г. А. Понятие и виды криминалистической характеристики преступлений / Г. А. Густов // Криминалистическая характеристика преступлений: Сб. науч. трудов. – М. : Всесоюз. инстит. по изучению причин и разраб мер по предупр. преступности, 1984. – С. 43–48.
7. Белкин Р. С. Курс криминалистики [в 3-х томах]. – Т. 3. Криминалистические средства, приемы, рекомендации. – М. : Юристъ, 1997. – 480 с.
8. Фальшивые деньги: Фальшивомонетничество / [В. С. Болотский, А. Р. Гильмутдинов, В. Д. Ларичев и др. ; под общ. ред. В. Д. Ларичева]. – М.: Экзамен, 2002. – 383 с.
9. Пузанков Д. В. Технично-криминалистичеcкое обеспечение расследования и предупреждения фальшивомонетничества: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 “Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза”. – Саратов, 2000. – 24 с.
10. Фирсов Е. П. Расследование изготовления или сбыта поддельных денег или ценных бумаг, кредитных либо расчетных карт и иных платежных документов / Е. П. Фирсов [под науч. ред. В. И. Комиссарова]. – М. : Юрлитинформ, 2004. – 160 с.
11. Бірюкова Т. П. Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних із виготовленням і збутом підроблених грошей: [навч. –практ. посіб.] / Т. П. Бірюкова, В. В. Бірюков. – Луганська академія внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. – 352 с.
12. Войтов А. Г. Деньги: [учебное пособие] / А. Г. Войтов. – М. : Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2002. – 240 с.
13. Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий / Н. А. Селиванов. – М., 1982. – 152 с.
14. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике / И. Н. Якимов [новое изд., перепеч. с изд. 1925 г.] – М. : ЛексЭт, 2003 – 496 с.

Тимчишин А. М. Криміналістична характеристика та її значення у розслідуванні фальшивомонетництва

У статті розкрито суть криміналістичної характеристики як важливої складової методики розслідування злочинів взагалі та фальшивомонетництва зокрема. Розглянуто теоретичні аспекти та погляди різних вчених на цю проблему, а також тезисно сформульовано окремі елементи криміналістичної характеристики фальшивомонетництва.

Ключові слова: криміналістична характеристика, фальшивомонетництво.

Тимчишин А. М. Криминалистическая характеристика та ее значения в расследование фальшивомонетчества

В статье раскрыта сущность криминалистической характеристики как важной составляющей методики расследования преступлений в целом и фальшивомонетчества в частности. Рассмотрены теоретические аспекты и взгляды разных ученых на эту проблему, а также тезисно сформулированы отдельные элементы криминалистической характеристики фальшивомонетчества.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, фальшивомонетничество.

Tymchyshyn A.M. **The Criminalistic Characteristics and its Value in Investigation of Counterfeiting**

This article develops the essence of criminalistic characteristics as an important part of the methodic of crime solving in general and counterfeiting in particular. Theoretical aspects and views of different scientists on this problem were examined, and certain elements of the criminalistic characteristic of counterfeiting were formulated.

Keywords: counterfeiting, criminal characteristics.